

Jacek Czarecki

Cele wykorzystania kredytów bankowych przez przedsiębiorstwa z sektora MSP w świetle badań empirycznych

---

Ekonomiczne Problemy Usług nr 51, 33-42

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

JACEK CZARECKI

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

**CELE WYKORZYSTANIA KREDYTÓW BANKOWYCH
PRZEZ PRZEDSIĘBIORSTWA Z SEKTORA MSP
W ŚWIELE BADAŃ EMPIRYCZNYCH**

Wprowadzenie

Otrzymanie kredytu bankowego uzależnione jest przede wszystkim od uzyskanej przez przedsiębiorstwo oceny wiarygodności kredytowej. Z niej bowiem wynika bezpośrednio poziom ryzyka związanego z finansowaniem danej jednostki gospodarczej przez bank. Im wyższy jest stopień ryzyka kredytowania podmiotu, tym wyższego wynagrodzenia za użyte środki pieniężne oczekuje kapitałodawca. Na całkowity koszt kredytu bankowego wpływają zasadniczo dwie grupy składników. Pierwszym elementem cenotwórczym jest oprocentowanie kredytu. Może być ono oparte na stałej lub zmiennej stopie procentowej. Drugim składnikiem tworzącym koszt kredytu są prowizje. W zależności od rodzaju przyznanego kredytu banki stosują równocześnie kilka różnych prowizji. Najważniejszymi ich rodzajami są: prowizja przygotowawcza (naliczana za rozpatrzenie wniosku kredytowego i przygotowanie kredytu), prowizja od uruchomienia (pobierana od uruchomienia kolejnych transz kredytu rewolwingowego), prowizja za gotowość (naliczana za gotowość banku do postawienia do dyspozycji kredytobiorcy środków pieniężnych w ramach przyznanego kredytu) i prowizja od zaangażowania (pobierana od niewykorzystanej kwoty przyznanego kredytu bankowego).

Poza efektywnym kształtowaniem kosztu kredytu, przyznana przedsiębiorstwu przez bank ocena zdolności kredytowej wywiera również znaczący wpływ na wysokość i okres kredytowania, a także na jakość i rodzaj przyjętych zabezpieczeń umowy. Brak wiarygodności kredytowej firmy doprowadza więc do zamknięcia drogi dostępu do tego źródła finansowania działalności lub

w najlepszym przypadku do ustalenia przez bank wysokiej ceny udostępnienia kapitału.

Poszczególne banki stosują odmienne metody określenia zdolności kredytowej podmiotu, kładąc tym samym nacisk na różne finansowe aspekty działania jednostek. Niektóre banki przywiązują ją najwyższą wagę do analizy ekonomiczno-finansowej, inne zwracają szczególną uwagę na innowacyjność i konkurencyjność firmy oraz jej produktów, a jeszcze inne przedkładają ponad powyższe aspekty stopę zwrotu z projektu i wkład środków własnych. Zdarzają się także banki, których polityka polega na ograniczeniu współpracy z określonymi sektorami gospodarki. Eliminuje to tym samym wielu przedsiębiorców z kręgu potencjalnych kredytobiorców.

W sytuacji, gdy dana jednostka gospodarza przebrnie jednak ostatecznie przez sito różnorodnych analiz, zawiera w końcu umowę kredytową z bankiem. Postawione przedsiębiorcy do dyspozycji środki mogą zostać przeznaczone na różnorodne cele. Jakie są najczęstsze powody, dla których firmy zaciągają kredyty bankowe? Odpowiedź na to pytanie autor artykułu starał się uzyskać, przeprowadzając badanie ankietowe wśród mikro, małych i średnich podmiotów gospodarczych.

Zakres i metodologia badań

W pierwszym półroczu 2005 roku autor przeprowadził badania ankietowe w przedsiębiorstwach wykorzystujących w swojej działalności gospodarczej faktoring. Badaniem zostały objęte 43 podmioty o różnej klasie wielkości, mające siedzibę na terenie całej Polski. W niniejszym opracowaniu wykorzystano odpowiedzi udzielone przez 30 firm z sektora MSP. Odpowiadające jednostki gospodarcze zostały zaklasyfikowane do poszczególnych grup wielkości na podstawie ustawowego wymogu dotyczącego zatrudnienia. Według tego podstawowego zastosowanego kryterium doboru podmiotów do próby badawczej rozkład firm był następujący: 20% stanowiły mikro jednostki, 33% małe, a 47% średnie. Badane przedsiębiorstwa występowały w różnych formach organizacyjno-prawnych prowadzenia działalności gospodarczej. Dominującą formą były: spółka z ograniczoną odpowiedzialnością i przedsiębiorstwo osoby fizycznej stanowiące po 30% badanej grupy. Udział spółek akcyjnych w zbiorowości wyniósł 20%, a spółki jawne stanowiły nieco ponad 13% próby. Wyróżniono trzy główne odmiany dominującego rodzaju działalności gospodarczej. Wśród badanych

podmiotów niewiele ponad 43% prowadziło działalność produkcyjną, jednostek handlowych również było około 43%, a niespełna 13% respondentów reprezentowało usługi. Z punktu widzenia terytorium, blisko 37% ankietowanych przedsiębiorstw scharakteryzowało rynek działania swojej firmy jako ogólnopolski. Podobnie około 37% odpowiadających podmiotów stwierdziło, że ich działalność operacyjna jest zorientowana na rynek międzynarodowy. Tak duży odsetek jednostek gospodarczych w ten sposób określających rynek, na którym prowadzą działalność, świadczy o ich dużym potencjale ekonomiczno-handlowym. W ankietowanej grupie na zasięg regionalny swojego rynku działania wskazało tylko niespełna 17% przedsiębiorstw, a jako rynek lokalny scharakteryzowało go zaledwie 10% pytanym podmiotów. Prawie 97% spośród ankietowanych firm zadeklarowało, że w analizowanym okresie wygenerowało dodatni wynik finansowy roku obrotowego, a zaledwie jedna (tj. 3,3% zbiorowości) odpowiedziała, że uzyskała ujemną jego wielkość.

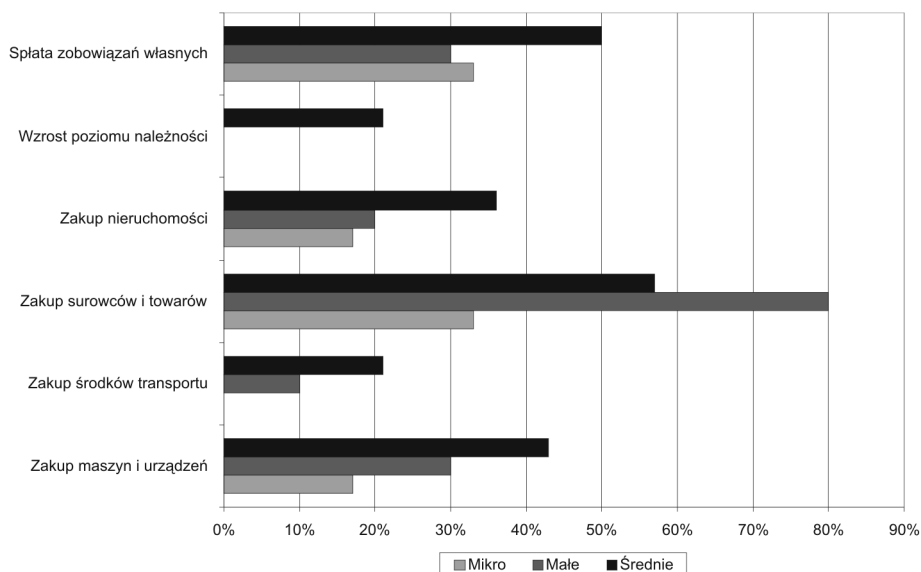
Przyczyny zaciągania kredytów bankowych przez podmioty gospodarcze

Głównym celem wykorzystania przez ankietowane jednostki zasobów finansowych otrzymanych od instytucji bankowych był zakup surowców i towarów. Odnotowano 60% wskazań tego czynnika. Środki pieniężne z kredytów były przeznaczone głównie na spłatę zobowiązań własnych (odpowiedziało tak 40% przedsiębiorstw) oraz sfinansowanie zakupu nowych maszyn i urządzeń (33% wskazań). Gotówka postawiona do dyspozycji kredytobiorców spożytkowana została także w dużej mierze na zakup nieruchomości (odpowiedź udzielona przez 27% podmiotów) oraz nabycie środków transportowych (13% wskazań). Zaledwie co dziesiąta firma stwierdziła, że kredytem bankowym sfinansowany został przyrost należności handlowych.

Dla jednej trzeciej ankietowanych mikrofirm najważniejszymi celami przeznaczenia środków pieniężnych uzyskanych poprzez zaciągnięcie kredytu bankowego były zakup surowców i towarów oraz spłata zobowiązań własnych (por. rys. 1). Co szósty respondent przyznał natomiast, że instrument ten był wykorzystywany do sfinansowania zakupu nowych maszyn i urządzeń lub zakupu nieruchomości.

Z analizy odpowiedzi uzyskanych od małych jednostek gospodarczych wynika, że głównym celem przeznaczenia kredytów bankowych, podobnie jak w przypadku mikroprzedsiębiorców, był zakup towarów i surowców. Tę przy-

czynę zaciągania kredytów bankowych podało aż ośmiu na dziesięciu respondentów z tego sektora. Oznacza to, że najważniejszym powodem, dla którego najmniejsze przedsiębiorstwa poszukują krótkookresowych kapitałów obcych, jest konieczność sfinansowania za ich pomocą wzrostu poziomu zapasów (półproduktów, materiałów czy towarów). Innymi, istotnymi celami wykorzystania kredytów bankowych wskazanymi przez małe podmioty były także spłata zobowiązań własnych oraz zakup nowych maszyn i urządzeń (po 30% wskazań). Zdecydowanie rzadziej kredytem bankowym finansowany był zakup nieruchomości (cel ten podawał co piąty ankietowany) oraz zakup środków transportu (jedna firma na dziesięć).

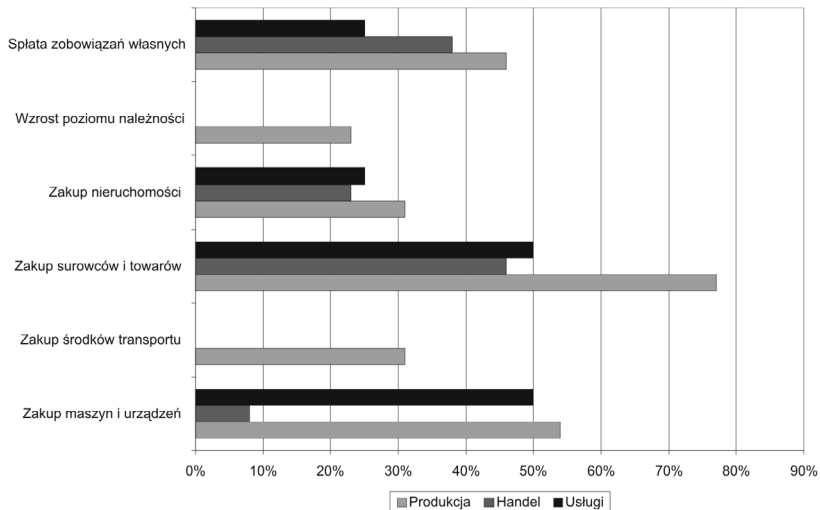
Rys. 1. Struktura celów wykorzystania kredytów bankowych według klas wielkości przedsiębiorstw

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

Najważniejszą przesłanką zaciągania kredytu bankowego dla jednostek gospodarczych o średnich rozmiarach była konieczność zakupu surowców i materiałów. Czynnikiem ten zadeklarowało 57% ankietowanych. Niewiele mniej ważnym powodem wykorzystania kredytu bankowego była konieczność spłaty zobowiązań własnych (potwierdziła to dokładnie połowa respondentów z tej grupy przedsiębiorstw). Sfinansowanie zakupu nowych maszyn i urządzeń było kolejnym, istotnym celem sięgnięcia przez średniej wielkości podmioty

po kredyty bankowe (odnotowano 43% wskazań); 36% odpowiadających firm podało, iż fakt zaciągnięcia kredytu bankowego wynikał z chęci zakupu nieruchomości. Co piąta odpowiadająca jednostka gospodarcza stwierdziła, że za pomocą tego instrumentu sfinansowano zakup środków transportowych oraz przyrost należności handlowych. Należy tutaj wyraźnie podkreślić, że jedynie średniej wielkości firmy wskazały na podniesienie poziomu należności jako sposobu przeznaczenia zasobów finansowych pozyskanych w ramach kredytu bankowego, co w opinii autora uwidacznia niski poziom świadomości dotyczącej sposobów walki konkurencyjnej i zarządzania finansami w mniejszej wielkości podmiotach.

Bardzo interesujące wnioski wypływają z analizy związków rodzaju działalności prowadzonej przez ankietowane przedsiębiorstwa ze strukturą celów wykorzystania zaciągniętych kredytów bankowych. Za najważniejszą przesłankę zastosowania tego instrumentu firmy produkcyjne uznały możliwość zakupu surowców i towarów. Opinię taką wyraziło 77% respondentów prowadzących ten rodzaj działalności (por. rys. 2). Innymi, dostrzeżonymi przez jednostki produkcyjne, istotnymi powodami wykorzystania kredytu bankowego były możliwość sfinansowania zakupu nowych maszyn i urządzeń (54% wskazań), co związane jest z koniecznością stałego odnawiania parku maszynowego i inwestowania w nowoczesne linie technologiczne, oraz terminowego uregulowania zobowiązań własnych (46% wskazań), co wiąże się prawdopodobnie z chęcią uzyskania rabatów od dostawców na kolejne zakupy materiałów i surowców. Co trzeci odpowiadający podmiot produkcyjny podał, że zaciągał kredyt bankowy, by dokonać zakupu środków transportu lub nieruchomości, natomiast prawie co czwarty stwierdził, iż zrobił to w celu sfinansowania przyrostu poziomu należności handlowych. Godny uwagi jest fakt, iż respondenci zauważają niewątpliwą korzyść wynikającą z zastosowania kredytu obrotowego, jaką jest możliwość zaoferowania swoim odbiorcom dłuższych terminów płatności za sprzedane produkty (realizowana jest ona poprzez podniesienie poziomu własnych należności). Zjawisko to związane jest bezsprzecznie ze specyfiką tego typu działalności. W dobie silnej konkurencji na rynku produkcyjnym odroczenie zapłaty kontrahentom o kilka lub kilkanaście dni jest niewątpliwie poważnym atutem handlowym w sprzedaży własnych towarów.

Rys. 2. Struktura celów wykorzystania kredytów bankowych według rodzaju działalności prowadzonej przez przedsiębiorstwa

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych.

Najważniejszą przesłanką wykorzystania tego źródła finansowania według przedsiębiorstw wywodzących się z sektora handlowego również była możliwość zakupu surowców i towarów. Wskazała na nią jednak sporo mniej firm handlowych (46% tej zbiorowości) niż jednostek produkcyjnych. To, co jednak odróżnia podmioty gospodarcze prowadzące działalność handlową od przedsiębiorstw produkcyjnych, to fakt, że drugim najważniejszym celem zaciągania kredytu bankowego była możliwość spłaty zobowiązań własnych (38% wskazań), a nie zakupy inwestycyjne. Co prawda, kolejnym najczęściej podawanym powodem zastosowania tego instrumentu finansowego była chęć zakupu nieruchomości, ale wymieniło go tylko 23% respondentów z tej grupy firm. Należy dodać, że pomimo dokładnie takiej samej liczebności ankietowanych jednostek z branży handlowej, co z produkcyjnej, to podmioty funkcjonujące w sferze handlowej udzieliły dużo mniej odpowiedzi dotyczących celów zaciągania kredytów bankowych niż przedsiębiorstwa produkcyjne (15 wskazań wobec 35).

Dla firm z sektora usługowego najważniejszą przyczyną skorzystania z kredytu bankowego była możliwość sfinansowania w ten sposób zakupu nowych maszyn i urządzeń (50% respondentów z tej grupy jednostek). Identyczny odsetek podmiotów usługowych zadeklarował, że środki pochodzące z kredytu przeznaczone zostały na zakup towarów i surowców. Jeden na czterech przedsię-

biorców świadczących usługi podał także, iż zaciągnął kredyt w banku z powodu chęci zakupu nieruchomości lub konieczności spłaty własnych zobowiązań.

Ciekawe zależności zaobserwowane zostały również w toku analizy związków struktury celów wykorzystania zaciągniętych kredytów bankowych z zasięgiem terytorialnym działania ankietowanych jednostek. Za równorzędnie najważniejsze przesłanki zastosowania kredytów bankowych przedsiębiorstwa funkcjonujące na rynku lokalnym uznały możliwość zakupu surowców i towarów, a także sposobność szybkiego uregulowania zobowiązań własnych (por. rys. 3). Na obydwa te powody powołało się dwie trzecie odpowiadających przedsiębiorców z grupy firmy o najmniejszym obszarowo zasięgu prowadzonej działalności. Jedna trzecia ankietowanych przyznała natomiast, iż środki z tego źródła finansowania posłużyły do zakupu nowych maszyn i urządzeń.

Interesujący wydaje się fakt, że prawie identyczna hierarchia celów wykorzystania kredytów bankowych ustalona została przez podmioty o regionalnym zasięgu działania. Najczęściej podawanym powodem zadłużenia się w banku była konieczność zakupu surowców i towarów (80% wskazań), drugim najbardziej istotnym czynnikiem była spłata zobowiązań własnych (60% wskazań), a w dalszej kolejności sfinansowanie zakupu nowych maszyn i urządzeń. Co piąta jednostka funkcjonująca na tym rynku stwierdziła również, że kredytem bankowym sfinansowany został przyrost należności handlowych lub zakup środków transportu.

Rys. 3. Struktura celów wykorzystania kredytów bankowych według zasięgu działania przedsiębiorstw

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ankietowych

Dla jednostek operujących na rynku krajowym najważniejszym uzasadnieniem zaciągnięcia kredytu bankowego była chęć nabycia nieruchomości, na którą to przesłankę nie wskazało żadne przedsiębiorstwo działające na rynku lokalnym lub regionalnym. Dokładnie tyle samo firm z grupy funkcjonujących na rynku krajowym (tj. 36%) uznała, że istotnym celem wykorzystania kredytu był zakup surowców i towarów. Niespełna 20% respondentów przyznało natomiast, iż zastosowanie tego instrumentu związane było bezpośrednio z koniecznością sfinansowania nabycia nowych maszyn i urządzeń.

Wśród podmiotów gospodarczych działających na rynku międzynarodowym prawie trzy czwarte zadeklarowało, że najważniejszym powodem sięgnięcia po kredyt bankowy była możliwość zakupu dzięki niemu surowców i towarów. W hierarchii celów wykorzystania tego instrumentu przez jednostki o światowym horyzoncie oddziaływania znalazły się w dalszej kolejności chęć nabycia nowych maszyn i urządzeń oraz spłata zobowiązań własnych. Na przesłanki te wskazało po 55% ankietowanych przedsiębiorstw, 36% odpowiadających firm z grupy podmiotów o najszerszym spektrum funkcjonowania zgodziło się natomiast ze stwierdzeniem, iż sięgnęło po kredyt bankowy z powodu sposobności zakupu nieruchomości.

Zakończenie

Zaprezentowane w opracowaniu rezultaty ankiety przeprowadzonej wśród przedsiębiorstw z sektora MSP dowodzą, że badana grupa firm najczęściej zaciąga kredyty bankowe w celu sfinansowania zakupu surowców i towarów. Przeprowadzona w różnych układach analiza rozkładu odpowiedzi podmiotów dotyczących celów wykorzystania kredytów pozwala także wyciągnąć jednoznaczny wniosek, iż bez względu na przekrój badania kolejnymi, najbardziej istotnymi powodami zadłużania się firm w bankach są konieczność spłaty bieżących zobowiązań oraz możliwość zakupu nowych maszyn i urządzeń. Bardzo zbliżone, do przedstawionych przez autora w niniejszym artykule, wyniki badań zaprezentował w swoim opracowaniu Andrzej Sołoma¹. Według nich, najważniejszym celem przeznaczenia kredytów bankowych zaciąganych przez mikro i małe jed-

---

¹ A. Sołoma, *Przeznaczenie kredytów zaciąganych przez właścicieli mikro- i małych przedsiębiorstw*, w: *Współczesne finanse. Stan i perspektywy rozwoju bankowości*, red. L. Dziawgo, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 548, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2008, s. 545.

nostki był zakup towaru, materiałów (55,3% wskazań). W dalszej kolejności respondenci podali, że wykorzystują kredyty do zakupu maszyn, narzędzi, urządzeń (50,3% wskazań) oraz budowy, rozbudowy, remontu lokalu (47,1%). Wysoki odsetek przedsiębiorców (tj. 44,2%) z tego źródła kapitału sfinansował także zakup środków transportu. Na pokrycie kredytem bankowym spłaty istniejących zobowiązań wskazało natomiast 31,3% odpowiadających.

Otrzymane rezultaty obydwu badań empirycznych należy skonfrontować z bieżącą sytuacją gospodarczą panującą w kraju. Skutki kryzysu na światowym rynku finansowym dotknęły przede wszystkim podmioty z sektora MSP. Kwartalne publikacje NBP na temat sytuacji na rynku kredytów potwierdzają zachodzące zmiany w stosunkach współpracy na linii banki–firmy. W IV kwartale 2008 roku ponad 80% banków zaostrzyło kryteria przyznawania kredytów dla przedsiębiorstw². Sytuacja nieco poprawiła się w IV kwartale 2009 roku choć kryteria udzielania kredytów dla małych i średnich podmiotów ponownie zostały zaostrzone. Bardziej rygorystyczne procedury udzielania kredytów długoterminowych wprowadziło bowiem już tylko 26% banków, a krótkoterminowych 13% banków³. Efektem finalnym tych zmian jest spadek w sektorze bankowym wartości portfela kredytów dla przedsiębiorstw na koniec III kwartału 2009 roku o 0,9% w odniesieniu do III kwartału 2008 roku (w okresie tym nastąpił spadek o 4,5% kredytów na działalność bieżącą oraz wzrost o 1,5% kredytów inwestycyjnych i o 4,5% kredytów na zakup nieruchomości)⁴.

AN EMPIRICAL STUDY OF AIMS OF USING BANK LOANS BY SMALL AND MEDIUM SIZE ENTERPRISES

Summary

Within the last few years there has occurred a clear tendency for the small and medium enterprises to take over, from large companies, the dominating position in the basic economic categories such as: participation in generating the gross domestic product value or creating new workplaces. Thus the role and significance of SME economic entities in Polish economy is increasing steadily. The article presents the surveyed entrepreneurs'

---

² M. Górczyńska, G. Szustak, *Relacje kredytowe bank-przedsiębiorstwo w dobie kryzysu finansowego*, w: *Finanse 2009 – Teoria i praktyka. Bankowość*, red. K. Brzozowska, S. Flejterski, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2009, s. 434.

³ www.nbp.gov.pl/systemfinansowy/kredytowy2009/rynek_kredytowy_2009_4.pdf.

⁴ E. Więclaw, *Kredyty dla zyskownych firm*, „Rzeczpospolita” z 15.01.2010, s. B11.

targets pointed out by the clients who use bank loans. The research was carried out by the author on the basis of an analysis of 30 enterprises. The results of studies performed among companies from SME prove that the main purpose of using bank loans is possibility to buy raw materials and trade goods. A vast majority (i.e. 60%) of respondents regard these purpose.

Translated by Jacek Czarecki